

УДК 37.091.33:001.895

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ З ПЕДАГОГАМИ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Присяжнюк Л.А.

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Уманська Н.А.

ЗДО №2 «Пролісок», м. Іллінці Вінницької області

У статті актуалізовано проблему удосконалення професійної компетентності педагогів в умовах закладу освіти засобами методичної роботи. Авторами розкрито суть понять «*професійна компетентність педагога*», «*методична робота*», презентовано підходи до їх тлумачення. Обґрунтовано значення інноваційних форм організації методичної роботи з педагогами. Особливу увагу звернено на таку форму роботи, як соціально-психологічний театр, схарактеризовано його значення та зміст. Презентовано досвід роботи закладу дошкільної освіти щодо використання соціально-психологічного театру – плейбек-театру – у роботі з педагогічними працівниками.

Ключові слова: заклади освіти, методична робота з педагогами, інноваційні форми, соціально-психологічний театр, плейбек-театр.

Постановка проблеми. Важливу роль у забезпеченні позитивних змін в системі освіти в умовах її реформування відіграє удосконалення професійної компетентності педагогів та підвищення їх наукового і загальнокультурного рівня. Саме тому удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів згідно з Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року визнано на сьогодні пріоритетним завданням [10], а постійне підвищення професійного рівня, педагогічної майстерності й загальної культури у відповідності із Законом України «Про освіту» лежить у площині безпосередніх обов'язків педагогічних працівників [6]. Безперервний професійний розвиток педагога став імперативом, що покладений в основу розробки Концепції розвитку педагогічної освіти, проект якої нині активно обговорюється педагогічною спільнотою [8].

Значний потенціал щодо формування професійної компетентності педагога містить система методичної роботи освітнього закладу. Вона орієнтує педагогів на активне включення в процес професійного розвитку і саморозвитку, забезпечує удосконалення їхньої теоретико-практичної підготовки, створює сприятливі умови для нарощування творчого потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз психолого-педагогічних джерел засвідчив, що проблема формування професійної компетентності педагога нині активно досліджується науковцями і практиками. Доказом цього є численні наукові праці, присвячені з'ясуванню сутності цього поняття, його структури, особливостям становлення, механізмам формування тощо. Так, у вітчизняній педагогічній науці розгляду означеної проблеми присвятили свої дослідження В. Андрущенко, Г. Беленька, Н. Бібік, В. Бондар, Н. Гузій,

Н. Кічук, О. Локшина, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, С. Сисосва, Л. Хоружа та ін. Серед зарубіжних учених проблема становлення професійної компетентності педагога досить випукло представлена в наукових розвідках В. Болотова, А. Вербицького, Е. Зеєра, І. Зимньої, Н. Кузьміної, А. Маркової, В. Слатьоніна, А. Хуторського та ін.

Проблема організації методичної роботи в закладах освіти достатньо широко представлена в психолого-педагогічних дослідженнях (Н. Василенко, Г. Горлова, В. Григоращ, Т. Гришина, В. Гуменюк, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, І. Жерносек, О. Касьянова, Г. Кіт, В. Крижко, О. Мармаза, З. Онишків, Є. Павлютенков, М. Поташник, Б. Тевлін та ін.). Методична робота розглядається ученими як ефективний засіб формування професійної позиції педагога (О. Тимченко), як засіб підвищення педагогічної майстерності (Н. Василенко, І. Жерносек, Г. Кіт, В. Крижко, Є. Павлютенков та ін.), як форма роботи з учителями, що готує їх до проходження атестації тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проведений теоретичний аналіз доводить, що означена проблема активно досліджується науковцями. Одним із новітніх напрямів її дослідження є вивчення методичної роботи як засобу розвитку професійної компетентності педагога. Водночас потребують напрацювань питання, пов'язані з оновленням змісту й форм організації роботи з педагогами в контексті реформування освітньої галузі, відповідно до вимог сучасних нормативних документів, питання, спрямовані на подолання суперечностей, що існують в реальній практиці організації методичної роботи в закладах освіти.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є розкрити значення інноваційних форм методичної роботи з педагогами, зокрема, соціально-психологічного театру, в контексті

удосконалення їх професійної компетентності, представити досвід роботи закладів освіти щодо означеної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Реалізація окресленого в Національній стратегії розвитку освіти в Україні завдання системного підвищення якості освіти тісно пов'язане із системним і неперервним удосконаленням професійної компетентності педагога [10]. У проекті Концепції розвитку педагогічної освіти підкреслюється, що якісна освіта є одним з головних чинників успіху на шляху розвитку інформаційного суспільства та суспільства знань, а педагог є одночасно і об'єктом, і провідником позитивних змін [8].

Визнання педагога основним ресурсом змін в системі освіти цілком очевидно орієнтує на розгляд проблеми, пов'язаної з розвитком його професійної компетентності. Зауважимо, що у науковій літературі останніх років це поняття активно досліджується, однак у його тлумаченні спостерігаються певні розбіжності. Так, у наукових розвідках американських учених (Д. Котарі, Д. Медлі, М. Нейл, Дж. Стронж та ін.) професійна компетентність педагога певною мірою ототожнюється з професійним успіхом, педагогічною спроможністю й розглядається з позицій результату його професійної освіти. Європейська наукова спільнота (Х. Біманс, К. Вебер, Т. Гіланд, М. Малдер, А. Хорнбі та ін.) схильна до визначення поняття з урахуванням вимог сучасного суспільства до педагога та виконуваних ним функцій. А тому наповнення змістом поняття здійснюється відповідно до тих якостей, якими наділяють сучасного педагога дослідники. Російські науковці (І. Зимняя, Е. Зеєр, Н. Кузьміна, А. Маркова, В. Сластьонін, А. Хуторський та ін.), як правило, трактують професійну компетентність педагога як інтегральну якість особистості, що характеризує її прагнення і готовність реалізувати свій потенціал (знання, уміння, досвід, особистісні якості) для успішної педагогічної діяльності. Подібне розуміння змісту поняття притаманне й вітчизняним дослідникам (І. Бех, Г. Беленька, Н. Бібік, О. Глузман, І. Зязюн, О. Локшина, О. Овчарук, О. Пометун, І. Прокopenко, О. Савченко, С. Сисоєва, С. Скворцова, Г. Тарасенко, Л. Таращенко, С. Трубачева та ін.), які обґрунтовують його як властивість особистості фахівця, що виявляється у здатності до професійної діяльності, готовності до виконання професійних завдань і спроможності ефективно (компетентно) розв'язувати стандартні та проблемні ситуації, що виникають у професійній діяльності на підставі наявних знань, умінь та досвіду діяльності.

Узагальнюючи різні підходи до тлумачення сутності характеризованого поняття, С. Скворцова пропонує розглядати його у трьох площинах:

1) як властивість особистості, що виявляється у здатності до педагогічної діяльності;

2) як єдність теоретичної й практичної готовності педагога до здійснення педагогічної діяльності;

3) як спроможність результативно діяти, ефективно розв'язувати стандартні та проблемні ситуації, що виникають у педагогічній діяльності.

Таким чином, на думку С. Скворцової, професійна компетентність педагога тримається на «трьох стовпах»: здатність, готовність та спроможність ефективно діяти, розв'язуючи завдання навчання, розвитку й виховання дітей [13, с. 81–82].

Як зазначалося вище, важливим чинником підвищення якості освіти є високий рівень компетентності педагога, який, у свою чергу, залежить від ефективності системи методичної роботи освітнього закладу. У сучасних наукових дослідженнях склалося єдине бачення методичної роботи як цілісної, заснованої на досягненнях науки та перспективного педагогічного досвіду і на конкретному аналізі освітнього процесу системи взаємозалежних дій та заходів, спрямованих на удосконалення професійної майстерності кожного педагога, на розвиток і підвищення творчого потенціалу педагогічного колективу, закладу освіти в цілому (Н. Василенко, В. Григораш, Г. Кіт, В. Крижко, Є. Павлютенков та ін.). Окремі дослідники уточнюють, що ця система є інтегрованою єдністю аналітичної, організаційної, діагностичної, пошукової, дослідницької, науково-практичної, інформаційної діяльності [12, с. 82]. В. Крижко та Є. Павлютенков зауважують, що найголовнішим у методичній роботі в освітньому закладі є надання реальної, діючої допомоги педагогам у розвитку їхньої майстерності [5, с. 120].

У визначенні ключової мети методичної роботи з педагогами існує декілька підходів. Так, Н. Василенко зазначає, що такою метою є створення атмосфери зацікавленості в зростанні педагогічної майстерності, пріоритету педагогічної компетентності, творчих пошуків колективу [1, с. 16]. Розвиток професійної компетентності, професійної майстерності педагогів вважають метою методичної роботи В. Крижко та Є. Павлютенков [5, с. 125]. За Б. Гершунським мета методичної роботи полягає в інформаційно-методичному забезпеченні освіти як цілісної системи підвищення якості освіти дорослих, навчання й виховання дітей, формування методичного знання, яке дозволяє адаптувати наукове теоретичне знання до потреб практики, узгодити наукові пропозиції з практичним попитом, зробити їх взаємодоповнювальними і взаємозбагачувальними [2, с. 123]. Така мета відображає сучасний стан розвитку суспільства й освіти як важливої сфери забезпечення його життєдіяльності.

Цілком очевидно, що в умовах постійного оновлення цілей і змісту освіти існує необхідність у систематичному оновленні змісту,

методів і форм організації методичної роботи з педагогами [7, с. 121]. Досить часто напрацьовані роками, усталені форми такої роботи вже не задовольняють потреб сучасного педагога, мають обмежені можливості у розвитку його професійної компетентності. А тому все частіше фокус уваги зміщується з традиційних на інноваційні форми, які актуалізують творчий потенціал вихователя, вчителя, сприяють його нарощуванню, дають відповіді на виклики, які ставить теперішнє життя. До таких інноваційних форм, зокрема, відносимо й *соціально-психологічний театр*.

У роботі з педагогами така форма виконує дещо специфічні функції. *По-перше*, вона забезпечує їхню психологічну підготовку, оскільки сприяє розумінню психологічних основ побудови освітнього процесу, усвідомленню особливостей психоемоційного розвитку дітей певної вікової категорії, наближує процес навчання, виховання і розвитку до можливостей дитини, навчає будувати його з урахуванням цих можливостей. *По-друге*, це ефективний засіб професійного саморозвитку педагога і розвитку педагогічного колективу в цілому, спосіб налагодження стосунків і створення позитивного соціально-психологічного клімату в колективі, розвитку педагогічної рефлексії. На переконання дослідників, соціально-психологічний театр формує у його учасників (акторів і глядачів) навички міжособистісної взаємодії, сприяє емоційній децентрації, набуттю емоційного досвіду, профілактиці особистісних девіацій та професійних і соціальних проблем [4, с. 10]. *По-третє*, театральне мистецтво як форма естетичної діяльності, за свідченням сучасних дослідників (О. Деркач, Т. Кривошея, О. Отич, С. Сисоєва, Г. Тарасенко та ін.), володіє значним педагогічним потенціалом, воно здатне впливати на людину, зумовлюючи саморозвиток її сутнісних сил і ресурсів, відкриваючи безмежний простір для її самоактуалізації, самореалізації та неперервного особистісного і творчого зростання.

Суть соціально-психологічного театру як форми методичної роботи з педагогами полягає у тому, що акторам і глядачам (і ті, й інші обираються з числа педагогів) пропонується прожити на сцені своє минуле чи змодельовати майбутнє, побути тим, ким хочеться стати в реальному житті, або ж відтворити те, що існує в уяві. На сцені обігруються сюжети чи події, які несуть проблеми, що торкаються безпосередньо освітнього процесу чи ж взяті із буденного спілкування з учнями, батьками, колегами, адміністрацією. У першу чергу, зазначає Л. Жеребнєва, соціально-психологічний театр – результат аналізу і трансформації проблеми на рівні групи. Це продукт, створений завдяки пережитим і висловленим почуттям, думкам та ідеям учасників дійства у процесі психологічної та педагогічної гру-

пової корекції. Дослідниця зауважує, що *психологічна складова театру* – це та глибинна робота, яка відбувається спочатку з акторами у процесі пошуку, обговорення та вирішення проблеми, а потім з глядачами під час вистави, у процесі їх особистісного психоемоційного включення у події, які зображуються. *Соціальним театром* робить застосування інтерактивних технік – спільного обговорення, пошуку варіантів розв'язання ситуації, групової дискусії, залучення глядачів до участі під час вистави. Власне соціальна функція театру реалізується у процесі всебічного колективного обговорення пропонуваного (інколи навіть «незручного») тем, що веде до зняття напруження й конфліктності в стосунках, набуття досвіду ведення дискусії тощо [4, с. 10–11].

Як зазначалося вище, використання такої форми роботи забезпечує залучення педагогів до обговорення актуальних для них проблем та спільного пошуку варіантів їх розв'язання. З цією метою застосовуються елементи *психодрами*, що передбачають роботу з реальними життєвими ситуаціями, які відбувалися, відбуваються чи прогнозовано будуть відбуватися у майбутньому. Соціально-психологічний театр сприяє особистісному розвитку учасників, актуалізації й об'єктивації проблемних стосунків у вигляді завершеного і цілісного просторово-часового континууму. Через театральну гру людина отримує можливість вийти за рамки тієї реальності, в якій вона живе, наділяючи предмети оточуючого світу іншими смислами. У власній сценічній практиці відбувається актуалізація досвіду, його усвідомлення і присвоєння через особистісні переживання. Завдяки рефлексії, що супроводжує театральну гру, її учасник отримує ефективні інструменти корекції власних поведінкових стереотипів. Це, на переконання дослідників, сприяє відновленню цілісності особистості, підвищує відповідальність за власні вчинки, забезпечує встановлення контролю над своєю поведінкою. Таким чином, використання такої форми роботи з педагогами призводить до становлення їхньої суб'єктної позиції у власній професійній діяльності [3].

Аналіз педагогічної практики показав, що соціально-психологічний театр як форма методичної роботи у закладах освіти ще не набув значного поширення. Його можливості, як соціально-психологічні, так і педагогічні, ще не до кінця вивчені дослідниками та популяризовані серед педагогів і методистів. Однак ті крупинки досвіду, які мають місце в практиці роботи окремих освітніх закладів, є цінним надбанням, що створюють орієнтири у використанні такої форми роботи.

До таких закладів, які активно використовують у роботі з педагогами соціально-психологічний театр, зокрема, такий його різновид, як *плейбек-театр*, відноситься й заклад дошкільної освіти № 2 «Пролісок» міста Іллінці Вінниць-

кої області. Завдяки одночасній наявності двох основних комплементарних практик – розповідей глядачами (педагогами) особистих історій на публіку та миттєвої інсценізації акторами (педагогами) цих розповідей – така форма роботи допомагає ніби відсторонено, децентруючись, подивитися на назрілу проблему, оцінити свою участь у ній, сформувавши в учасників об'єктивне ставлення до неї.

У плейбек-театрі інсценізуються індивідуальні історії присутніх на виставі педагогів. А відтак, у кожного глядача є можливість стати співавтором і героєм спектаклю, в буквальному розумінні побачити себе зі сторони, оцінити свої слова і вчинки і разом зі всіма пережити справжній катарсис. Кожна постановка плейбек-театру пробуджує сильні емоції в акторів і глядачів.

Спектр проблем, які обігруються акторами-педагогами, досить широкий: це проблеми, що стосуються організації освітнього процесу (н-д, ситуації морально-етичного змісту, які виникають з дітьми чи їхніми батьками), проблеми, які мають місце у взаєминах між членами колективу закладу тощо. Цілком очевидно, що «оживлення» історій призводить до їх осмислення і розуміння, до проникнення «вглиб», сприяє виробленню власної позиції щодо подолання негативних проявів поведінки, пов'язаних з нею. *Основна мета плейбек-театру як форми роботи з педагогами* – створення умов для самоаналізу власної педагогічної діяльності, формування досвіду педа-

гогічної рефлексії, налагодження позитивних стосунків у педагогічному колективі освітнього закладу. В кінцевому результаті, як свідчить практичний досвід, це призводить до підвищення рівня професійної компетентності педагогів, до формування позитивного соціально-психологічного клімату в колективі.

Висновки і пропозиції. Проведене дослідження проблеми використання соціально-психологічного театру як інноваційної форми методичної роботи в закладі освіти дозволяє зробити наступні висновки:

1. Реформування системи освіти в Україні потребує оновлення підходів до методичної роботи з педагогами, яка, згідно з вимогами нормативних документів, повинна будуватися на засадах неперервного професійного розвитку і саморозвитку педагогічних працівників, спрямовуватися на підвищення рівня їхньої професійної компетентності.

2. Поряд із традиційними формами у систему методичної роботи повинні залучатися й інноваційні, які активізують суб'єктний досвід педагога, ставлять його в активну позицію щодо професійного вдосконалення.

3. Соціально-психологічний театр, зокрема, плейбек-театр, володіє значними потенційними можливостями щодо формування досвіду педагогічної рефлексії, створення позитивного соціально-психологічного клімату в колективі. Досвід впровадження цієї форми методичної роботи з педагогами переконує в її ефективності та перспективності.

Список літератури:

1. Василенко Н.В. Науково-методична робота в школі / Н.В. Василенко – Х.: Основа, 2013. – 176 с. – (Серія «Абетка керівника»).
2. Гершунский Б.С. Философия образования / Б.С. Гершунский. – М.: Московский психолого-социальный институт: Флинта, 1998. – 432 с.
3. Голюк О.А. Становлення суб'єктної позиції майбутніх вихователів ДНЗ та вчителів початкової школи в процесі фахової підготовки / О.А. Голюк // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 6-8 квітня 2016 р.) / за ред. Г.С. Тарасенко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. – Вип. 5. – С. 275–279.
4. Жеребньова Л.В. Соціально-психологічний театр / Л.В. Артеменко, Т.Б. Жеребньова. – К.: Шкільний світ, 2011. – 120 с.
5. Житник Б.О. Методична робота в школі / Б.О. Житник, В.В. Крижко, Є.М. Павлютенков. – Х.: Основа, 2008. – 192 с. (Серія: «Адміністратору школи»).
6. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
7. Кіт Г.Г. Професійне самовдосконалення вчителя шляхом активізації науково-методичної роботи / Г. Кіт // Історико-педагогічні студії : науковий часопис / гол. ред. Н.М. Дем'яненко. – К.: В-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – Вип. 5. – С. 120–121.
8. Концепція розвитку педагогічної освіти (проект) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proekt-konceptiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>.
9. Кривошея Т. Творчість педагога в контексті взаємозв'язку розумової та естетичної діяльності / Т. Кривошея // Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського) / за ред. Г.С. Тарасенко. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2015. – С. 118–121.
10. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
11. Основи міжособистісного спілкування : навч.-метод. посібник для студ. пед. навч. закладів / уклад. Л.В. Любчак. – Вінниця, ФОП Корзун Д.Ю., 2012. – 160 с.
12. Палійчук Н.Й. Основні напрями методичної роботи в навчальному закладі / Н.Й. Палійчук, С.М. Комісарова, Т.П. Караванова, Т.С. Богачик // Методична робота в школі : теоретичні засади, система роботи, досвід / укл. В.В. Григораш. – Х.: Основа, 2009. – С. 81–144. – (Серія «Адміністратору школи»).

13. Скворцова С.О. Професійно-комунікативна компетентність учителя початкових класів / С.О. Скворцова, Ю.С. Вторнікова. – Одеса: Абрикос Компани, 2013. – 290 с.
14. Тарасенко Г.С. Роль арт-педагогіки в професійній підготовці спеціалістів соціальної сфери / Г.С. Тарасенко, О.О. Деркач // Пути повышения качества профессиональной подготовки педагога : материалы международной науч.-практ. конф., г. Мозырь, 29-30 марта 2012 г. – Мозырь: УО МГПУ им. И.П. Шамякина, 2012. – С. 102–104.

Присяжнюк Л.А.

Винницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Уманська Н.А.

Учреждение дошкольного образования №2
г. Иллины Винницкой области

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ФОРМ МЕТОДИЧЕСКОЙ РАБОТЫ С ПЕДАГОГАМИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ

Аннотация

В статье актуализирована проблема совершенствования профессиональной компетентности педагогов в условиях образовательного учреждения средствами методической работы. Авторами раскрыта сущность понятий «*профессиональная компетентность педагога*», «*методическая работа*», представлены подходы к их толкованию. Обосновано значение инновационных форм организации методической работы с педагогами. Особое внимание обращено на такую форму работы, как социально-психологический театр, схарактеризовано его значение и содержание. Представлен опыт работы учреждения дошкольного образования по использованию социально-психологического театра – плейбек-театра – в работе с педагогами.

Ключевые слова: образовательные учреждения, методическая работа с педагогами, инновационные формы, социально-психологический театр, плейбек-театр.

Prysyazhnyuk L.A.

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Umanska N.A.

Pre-school Education Institution №2 «Prolisok»
Illintsi City of the Vinnitsia Region

USING INNOVATIVE FORMS OF METHODOICAL WORK WITH PEDAGOGES IN EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

Summary

The article actualizes the problem of improving the professional competence of teachers in the conditions of the educational institution by means of methodical work. The authors disclose the essence of the concepts of «*professional competence of the teacher*», «*methodical work*», presented approaches to their interpretation. The importance of innovative forms of organization of methodical work with teachers is substantiated. Particular attention is paid to such a form of work as a socio-psychological theater, its meaning and content are characterized. The experience of the work of the institution of preschool education with regard to the use of the socio-psychological theater – playbacks and theater – in the work with pedagogical workers is presented.

Keywords: educational institutions, methodical work with teachers, innovative forms, social-psychological theater, playbacks-theater.